

Szólalj meg bátran a zene nyelvén!

Játékos gyakorlatok a stílusimprovizációs készség fejlesztésére

Harmath Dénes

Tartalomjegyzék

1 Előszó	7
Célközönség	7
Általános szabályok	7
2 Gyakorlatok	9
Dallam	9
Pentaton improvizáció	10
Motívumszekvencia	12
Népdalimprovizáció	13
Dallam akkordinga fölé	15
Dallam akkordsor fölé	17
Egyveleg	18
Dallam dalkíséret fölé	19
Variáció	20
Egy akkord – több karakter	21
Díszítés	22
Dallamdíszítés	22
Basszusdíszítés	23
Figuráció	24
Felrakás	25
Bővítés	26
Echo	26
Akkordok beszúrása	27
Álzárlatos coda	28
Lüktetés megváltoztatása	29
Proportio	29
Partita	30
Újraharmonizálás	31
Korárelőjáték	32
Transzponálás, transzformálás	34
Minore-maggiore váltás	34
Transzformálás másik skálahangra	35
Transzformálás másik hangsorba	36
Ritornell kamarában	37
Stílusjegyek felismerése és alkalmazása	38

Saját anyag	39
Frázis	40
Tipikus tematikus akkordsorok	40
Saját akkordsor	41
Szekvencia	42
Téma	43
Egyszerű téma	43
Moduláló téma	48
Bővítés	53
Moduláció szekvenciával	54
Reális szekvencia	55
Tétel	56
Variációs forma	56
Triósforma	56
Könnyűzenei forma	56
Rondóforma	56
Nyitányforma	57
Ritornell	57
Fantázia	57
Nagy kéttagú forma	57
Hídforma	58
Szonátaforma	58
Fúga	59
Expozíció és feldolgozás	59
Fúgatéma és tematikus részek	59
Közjátékok	60
Teljes fúga	61
Fokozás	61
Augmentálás	61
Stretto	61
Harmonizáció	62
Basszusharmonizáció	63
Zsoltártónus-harmonizáció	64
Mixtúra	65
1 ütem 1 akkord	66
1 hang 1 akkord	67
Dallamtöredék	67
Korál	68
1 hang 2 akkord	69
Változó harmóniaritmus	70
Ellenszólam	71
Közjátékos korálelőjáték	72

3 Stílusok	73
Reneszánsz	74
Zenei nyelv	74
Motívumok	74
Műfajok	74
Táncok	74
Barokk	75
Zenei nyelv	75
Motívumok	77
Műfajok	79
Táncok	79
Bécsi klasszika	80
Zenei nyelv	80
Motívumok	80
Műfajok	80
Táncok	80
Romantika	81
Zenei nyelv	81
Liszt	81
Műfajok	81
Táncok	82
Századforduló és XX. század	83
Zenei nyelv	83
Debussy	83
Alain	83
Messiaen	83
Bartók	83
Kodály	84
Eben	84
Műfajok	84
Táncok	85
4 Akkordsorok	87
5 Ajánlott irodalom	89
Felvételek	89
Könyvek	89
Honlapok	89
6 Függelék	91
Licenc	91
Online elérhetőség	91

1 Előszó

Kedves muzsikos barátom!

Ennek a tankönyvnek az a célja, hogy elindítson azon az úton, hogy a zene nyelvén ki tudj fejezni saját gondolataidat és érzéseidet a pillanatnyi helyzetnek megfelelően. Ez azért csodálatos dolog, mert egyrészt saját belső világodhoz jobban tudsz kapcsolódni, másrészt még mélyebb kapcsolatot tudsz teremteni a Téged hallgatókkal azáltal, hogy aktuális igényeikre reagálva zenei párbeszédet folytathatsz velük.

Ha eddig még nem kóstoltál bele a rögtönzés világába, abban bízom, hogy ezek a gyakorlatok biztonságérzetet adnak és felszabadítanak. Ha pedig úgy érzed, hogy jön Belőled az improvizáció, reményeim szerint abban tudnak segíteni, hogy zenei gondolataidat még strukturáltabban tud megfogalmazni, és így a közönség azt gondolhassa, hogy rögtönzésed voltaképpen egy leírt kompozíció előadása.

Célközönség

Ez a könyv Neked szól, ha zenei tanulmányaidban már legalább közép- vagy felsőfokon jársz, és szeretnéd elsajátítani a stílusimprovizáció készségét, azaz az elmúlt századok európai, tonális komoly- és könnyűzenei nyelvén történő rögtönzést. (Ha a rögtönzést a zene alapjaitól szeretnéd kezdeni, ill. a jazz világában kívánsz elmélyedni, melegen ajánlom Apagyi Mária *ZongorÁlom*, ill. Gonda János *A rögtönzés világa* c. tankönyveit.)

A gyakorlatok azt feltételezik, hogy már birtokában vagy olyan képességeknek, mint a kottaolvasás, a szolmizáció, valamint a fokszárok, hármashangzatok, négyeshangzatok és fordításaik alapvető ismerete. Előnyt jelent, de nem követelmény a basso continuo-gyakorlat.

Akármilyen hangszeren játszol, találni fogsz magadnak megfelelő gyakorlatokat. Ezek többsége az akkordikus hangszerekre, némelyike specifikusan az orgonára fókuszál, de hangszeredre jellemző technikákkal sikeresen alkalmazhatod őket dallamhangszerekre, ill. énekhangra is.

Általános szabályok

A legfontosabb alapelv, hogy a játszott anyag fölött *teljes kontrollt* érezz, és előre tudj gondolkodni. Mindig olyan tempót válassz, amiben teljesen ritmikusan el tudod játszani, amit elképzeltél. (Ehhez nagyon hasznos segítség egy kamarapartner – sok gyakorlatban ketten vagy többen is részt vehetnek –,

1 Előszó

partner híján pedig egy metronóm.) Addig ne haladj tovább a következő gyakorlatra, amíg nincs meg a már említett kontroll érzete, mely egyfajta szabadságérzetet is ad.

Minden gyakorlatot minél többféle, minél különbözőbb variációban végezz el, legfőképp minél több hangnemben.

Amikor ketten két különböző szerepben játszottok, megbeszélés szerint cserélgethettek.

A dúrban és mollban is értelmezhető harmóniasorok fokszámmal vannak jelölve, egyébként az akkordmenetek úgynevezett szolmizált számozott basszussal vannak lejegyezve: ilyenkor a szolmizáció a basszushangot jelzi, a felső indexben levő számok pedig a basszushoz képest számítandó hangközöket.

A gyakorlatokat nem szükséges a könyv elejétől a végéig szigorúan a leírt sorrendben végezni. Az 1-2., valamint a 3-4. gyakorlatsort nagyjából párhuzamosan érdemes feldolgozni, egy fejezeten belül pedig általában nehézség szerint növekednek, ill. egymásra épülnek a feladatok, de a saját képességeid és a gyakorlatok előfeltételeinek figyelembevételével azt javaslom, hogy személyre szabott tanmenet szerint haladj, időnként visszatérve egy-egy gyakorlat nehezített változatára – legjobb, ha van egy tanárod, aki segít ebben.

2 Gyakorlatok

Dallam

Egy szép dallamra mindenki rezonál, így ez a hallgatóság megszólításának egyik kulcsa.

Pentaton improvizáció

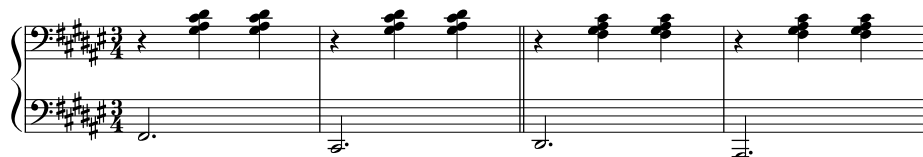
- Hangszerelés
 - egy vagy több billentyűs hangszer vagy hárfa pentaton hangolással (c♯, d♯, e♭, f♯, g♯, a♯, b)
- Szabályok
 - Partnered játssza az alábbi kíséretet:

- Improvizálj dallamot egy kézzel a fekete billentyűkön az A résznél belépve. Ügyelj arra, hogy a dallam változatos és kifejező legyen.
 - Az A-B szakasz váltakozását tetszőleges mennyiségben ismételjétek.
 - Amikor be szeretnéd fejezni, a B rész alatt jelezz, hogy “jön a Coda”, és ugorjatok a Codára.
- Variációk
 - Kezdés lá-pentatonnal

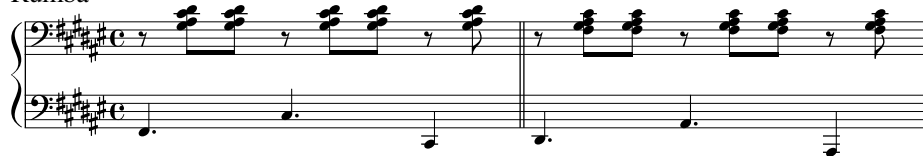
- Karakter

* Altató

* Keringő

* Rumba

* Bolgár ritmusok

· (3+2)/8

· (2+2+3)/8

– Dallam felrakása

* két kézzel oktávban

* két kéz felváltva

* két kézzel 2 szólamban

– Dallam felosztása frázisokra

* 2+2 ütem

* 1+1+2 ütem

– Dallam formája

* periódus: A A_v

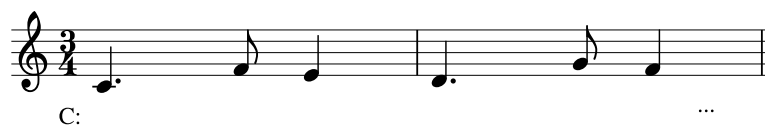
* zenei mondat: a a_v B

• Figyeld meg!

- A dallam jellegzetes *ritmikától* nyer karaktert.
- A dallam *csúcspontját* érdemes előre eltervezni.
- A *nagy hangközöktől* kifejezőbb lesz a dallam.
- A *motívumismétlődések* koherensebbé teszik a dallamot.

Motívumszekvencia

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Találj ki egy rövid, karakteres motívumot. Jellegzetességét adhatja egy ritmusképlet vagy egy nagyobb hangköz.
 - Játssz el a hangsorának összes hangjáról kezdve sorban felfelé vagy lefelé.
- Példák

Népdalimprovizáció

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy népdalt vagy népies műdalt (giusto ritmikáját).

- Írd le az alábbi jellemzőit:

Jellemző	Példa
sorszerkezet (betűjelekkel, esetleg színekkel jelölve)	A A ⁵ A ⁵ _v A
dallamsorok hullámvázása (grafikusan ábrázolva)	∘ ∘ ~ ∘
hangsor	ión
egy sor hány ütem	2

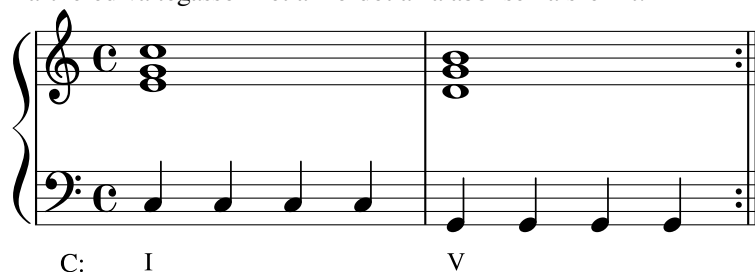
- Ilyen vagy némileg módosított tulajdonságokkal rögtönözz egy népdalt, lehetőleg énekelve (pl. lalázva vagy szolmizálva).

- Ötletek (sorszerkezet szerint csoportosítva)
 - A A⁵ A_v⁵ A
 - * Gerencséri utca
 - * Száraz fából könnyű hidat csinálni
 - A B B A
 - * Csillagok, csillagok
 - * Szépen úszik a vadkácsa a vízen
 - A B B_v A
 - * Erdő, erdő, de magos a teteje
 - * Túl a Tiszán faragnak az ácsok
 - A A B A
 - * A csitári hegyek alatt
 - * Általmennék én a Tiszán ladikon
 - * Erdő, erdő, erdő, marosszéki kerek erdő
 - A A B B_v
 - * Kis kece lányom
 - A⁵ A_v⁵ A A_v
 - * Röpülj, páva, röpülj
 - * Béreslegény
- Figyeld meg!
 - Egy természetes dallam levegőnyi *frázisokból* épül fel.
 - Egy frázis *visszatérhet*, akár módosítva; így könnyű megjegyezni, és a hallgatónak is az ismerősség érzését nyújtja.
 - Rögtönzéskor bátran indulj ki *meglevő anyagból*.

Dallam akkordinga fölé

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
 - énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
 - Partnered váltogasson két akkordot az alábbi séma szerint:

- Improvizálj fölé dallamot, elsődlegesen az éppen hangzó harmónia hangjaiból.
- Az akkordinga addig ismétlődjön, amíg nem jelzel.
- Variációk
 - Ha az akkordok hangjai még nem mennek gondolkodás nélkül, először partnered vagy egy harmadik játékos játsszon elő dallamokat, Te pedig ismételd őket.

1 akkordonként:

2 akkordonként:

2 Gyakorlatok

- Fokozatosan vezess be díszítőhangokat.

The musical notation shows a progression of four measures. The first measure is labeled 'Akkordhangok' (Chord tones) and shows a C major triad (C4, E4, G4) on a treble clef staff. The second measure is labeled 'Átmenő hangok' (Passing tones) and shows a C major triad with a passing tone (D4) on a treble clef staff. The third measure is labeled 'Váltóhangok' (Changing tones) and shows a C major triad with a chromatic passing tone (D#4) on a treble clef staff. The fourth measure is labeled 'Késleltetések' (Delays) and shows a C major triad with a delayed passing tone (D4) on a treble clef staff. The bass clef staff shows a simple bass line (C3, E3, G3) for all measures.

- * Csak akkordhangok
- * Akkordhangok + átmenő hangok
- * Akkordhangok + váltóhangok
- * Akkordhangok + késleltetések
- * Mindenféle díszítés
- V. fok helyett vegyél más akkordot:
 - * IV
 - * II (csak dúrban)
 - * VII (csak természetes mollban)
 - * VI
 - * III
- A két akkord fordítva is váltakozhat.
- Próbálkozhattok modális hangsorokkal is.
- Válassz egy-egy motívumot, és mindkét akkord fölé játszd a megfelelő skálahangról kezdve úgy, hogy illeszkedjen a harmóniához.
- Figyeld meg!
 - Egy dallam elsősorban (főleg súlyokra) az aktuális harmónia, másodsorban (főleg ütésekre) az aktuális hangsor hangjaiból építkezik.

Dallam akkordsor fölé

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
 - énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
 - Válassz egy érdekes akkordsort.
 - Partnered ismételgesse jelzésig, Te pedig improvizálj fölé dallamot. (Kezdetben minél egyszerűbb dallamokra törekedj.)
- Ötletek
 - **Akkordsorok**
 - barokk chaconne-ok
 - könnyűzenei számok
- Variációk
 - Szólamok eloszlása
 - * Partner: basszus, Te: harmóniák + dallam
 - * Te: basszus + dallam
 - * Te: basszus + harmóniák + dallam

Egyveleg

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
 - énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
 - Válassz egy népszerű akkordsort, és gyűjts minél több komolyzenei művet vagy könnyűzenei számot, amely rá épül.
 - Partnered ismételd a harmóniasort, Te pedig játszd a művek dallamait egymás után.
- Példák
 - Pachelbel: Canon
 - La Folia
 - Romanesca
 - d-s-l-f
 - d-l-f-s
 - Autentikus szekvencia
 - * 1
 - * 2
 - Blues-kör

Dallam dalkíséret fölé

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
 - énekhang vagy bármilyen hangszer (opcionális)
- Szabályok
 - Válassz egy dalt egyszerű, végig hasonlóan figurált kísérettel vagy egy olyan tételt, amely gyakorlatilag egy figurált akkordsor.
 - Partnered játssza a harmóniákat, Te pedig improvizálj fölé dallamot.
- Ötletek
 - Bach: Das Wohltemperierte Klavier I. C-dúr prelúdium (Gounod: Ave Maria)
 - Bach: Das Wohltemperierte Klavier I. c-moll prelúdium
 - Bach: c-moll kis prelúdium
 - Saint-Saëns: Az állatok farsangja - Hattyú
- Variációk
 - Partnered a kíséretet ne kottából, hanem harmóniai vázból játssza.

Variáció

Hallgatóidat bevonhatod az alkotói folyamatba, ha kérsz tőlük egy témát, melyet különféle módosításoknak vetsz alá. Így ők is kíváncsian hallgatják az általuk kedvelt mű alakulását, Neked pedig már adott egy zenei anyag, mely sok mindent meghatároz.

Egy akkord – több karakter

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy akkordot.
 - Játssz minél szélsőségesebben különböző felrakásokban, szólamszámmal, dinamikával, artikulációval; legalább háromféle változatban.
- Példa

D: I⁷

The musical score is for a piano in D major, showing four variations of a D7 chord. The first variation is a sustained chord (ppp). The second variation is a chord with a grace note (fff). The third variation is a chord with a grace note and a fermata (mf). The fourth variation is a chord with a grace note and a fermata (mp).

Díszítés

Dallamdíszítés

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
 - akkordikus hangszer (opcionális)
- Szabályok
 - Válassz egy dallamot, pl. egy népéneket, népdalt, dalt, áriát stb.
 - Improvizálva díszítsd ki egy adott stílusra jellemző motívumokkal. Pl. különböző hangközlépések kitöltése barokkosan:

- Variációk
 - A dallamot fele tempóban is játszhatod, így még több díszítéssel gazdagíthatod.
 - Ha van kísérete a dallamnak, azzal együtt is lehet játszani a következő szólambeosztások szerint:
 - * Partner: kíséret, Te: dallam
 - * Partner: basszus, Te: harmóniák + dallam
 - * Te: basszus + dallam
 - * Te: basszus + harmóniák + dallam
- Példák
 - [Bach: Ich ruf zu Dir, Herr Jesu Christ BWV 639](#) (folytasd a díszítést!)
 - [Bach: O Mensch, bewein dein Sünde groß BWV 622](#)
 - [Bach: Schmücke dich, o liebe Seele BWV 654](#)

Basszusdíszítés

- Hangszerelés
 - basszushangszer vagy akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy akkordsort.
 - A basszusát díszítsd ki a stílusra jellemző motívumokkal, egyre sűrűbb ritmusértékekkel gyakorolva.
- Példák

Pachelbel: Canon → Corelli: Karácsonyi concerto - 4. tétel

– 6 – 4 – 6 – 9 – 6 – 4 – 3 – 9 – 6 – 4 – 6 – 5 – 7 – 4 – 3 –

d-l-r-s + walking bass

– – – 7 (#) – – – 7 – – – 7 – – –

Figuráció

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy akkordsort vagy egyszerű akkordkíséretes tételt.
 - Figuráld a kíséretét különféle hangszerszerű módokon. Pár ötlet:

The image displays two staves of musical notation in bass clef, illustrating various accompaniment patterns. The first staff contains six measures: 1. 'Repetíció' (Repetition) showing a block chord. 2. 'Alberti' showing a descending eighth-note triplet. 3. 'Arpeggio' showing a single eighth-note chord. 4. 'Oda-vissza' (Up and back) showing a descending eighth-note triplet. 5. 'Musical' showing a block chord. 6. 'Schubert: Ave Maria' showing a sixteenth-note triplet. The second staff contains six measures: 1. 'Toccata' showing a block chord. 2. 'Keringő' (Swinging) showing a block chord. 3. 'Szünetes' (With rests) showing a block chord. 4. 'Szinkópa' (Syncopated) showing a block chord. 5. 'Nocturne' showing a block chord. 6. 'Esztam' (Staccato) showing a block chord.

Felrakás

- Hangszerelés
 - billentyűs hangszer, lehetőleg pedállal
- Szabályok
 - Válassz egy népének-kíséretet, pl. az alábbi kötetekből:
 - * [Bach: Négy szólamú korálfeldolgozások](#)
 - * Szent vagy, Uram!
 - * Evangélikus Énekeskönyv
 - Játssz a következő felrakásokban, különféle regisztrációkkal:
 - * Bal kéz: basszus, jobb kéz: többi szólam szűkfekvésben
 - * Bal kéz: basszus, jobb kéz: dallam oktávval lejjebb (1. ujjal, zongorán kiemelve) + kíséret fölötte szűkfekvésben
 - * Pedál: basszus 16' regiszterrel, manuál: többi szólam
 - * Pedál: basszus 16' regiszterrel, főmű jobb kéz: dallam, másik manuál bal kéz: kíséret
 - * Pedál: basszus 16' regiszterrel, főmű bal kéz: dallam oktávval lejjebb, másik manuál jobb kéz: kíséret
 - * Pedál: dallam 4' vagy 8' regiszterrel, manuál: többi szólam
 - * Pedál: dallam 4' vagy 8' regiszterrel, főmű bal kéz: basszus 16' regiszterrel, másik manuál jobb kéz: kíséret
 - * Pedál: basszus + dallam 8' vagy 16' regiszterrel, manuál: kíséret

Bővítés

Echo

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy témát, mely jól elkülöníthető frázisokból áll.
 - Minden frázis után játszd visszhangszerűen a frázis utolsó felét vagy negyedét.
- Variációk
 - Az echót tetszőlegesen variálhatod, pl. díszítheted.
- Példák
 - Sietze de Vries: Wer nur den lieben Gott läßt walten
 - Sietze de Vries: Ein feste Burg ist unser Gott

Akkordok beszúrása

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy akkordsort.
 - A súlyos helyekre játssz késleltetéseket.
 - A súlytalan helyeken, ahol nem változik a harmónia, játssz új akkordokat.
- Példa

Greensleeves / Romanesca / Passamezzo antico

Álzárlatos coda

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy akkordsort.
 - A záró I. fok helyett játszd az alábbi akkordok valamelyikét, vagy többet egymás után:
 - * VI
 - * I^{7♭}
 - * I^{5♭ 6}
 - * I^{3♭ 4}
 - * I_♭²
 - Ezután játssz egy IV-I zárlatot.
- Variációk
 - Az I. fokú mellékdomináns előtti V. fok lehet moll színezetű.
 - Dúrban a VI. fok lehet mollbeli.
- Példák
 - Bach: Nun komm' der Heiden Heiland BWV 599
 - Bach: Der Tag, der ist so freudenreich BWV 605
 - Bach: Mit Fried' und Freud' ich fahr dahin BWV 616
 - Bach: d-moll toccata és fuga BWV 565

Lüktetés megváltoztatása

Proportio

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy páros metrumú táncételt.
 - Játszd le, majd utána rögtönözd a hármas metrumú változatát.
- [Ötletek](#)
 - Lőcsei virginálkönyv
 - Stark-féle virginálkönyv
 - Kájoni-kódex
 - Vietorisz-kódex
- Példák
 - [Speer: Musikalisch-Türkischer Eulen-Spiegel](#) - táncok

Partita

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy témát:
 - * először csak egy dallamot,
 - * azután egy akkordsort,
 - * végül tetszőleges témát.
 - Válassz 3-5 különböző löktetésű tánc típust (ld. **Stílusok**).
 - Játssz a témát a tánc tételek löktetése, ritmikája és karaktere szerint, szükség szerint díszítve a dallamot.
- Példa: Kis kece lányom

The musical score for 'Kis kece lányom' Partita is presented in three staves. The first staff contains the 'Ouverture' and 'Allemande' dances. The 'Ouverture' is in 3/4 time, and the 'Allemande' is in 4/4 time. The second staff contains the 'Courante' and 'Sarabande' dances. The 'Courante' is in 6/8 time, and the 'Sarabande' is in 3/4 time. The third staff contains the 'Gigue' dance, which is in 12/8 time. The score is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat). The dances are separated by double bar lines, and the 'Sarabande' and 'Gigue' have a repeat sign at the end. Ellipses (...) are used to indicate that the music continues beyond the shown notation.

Újraharmonizálás

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Előfeltétel
 - **Harmonizáció**
- Szabályok
 - Válassz egy dallamot.
 - Játssz különféle harmonizációkkal.
- Példák
 - Publio Delgado
 - Harmath Dénes
 - * Boldogság, gyere haza
 - * Szerelem első vérig
 - * Petróleumlámpa

Korálelőjáték

- Hangszerelés
 - orgona
- Szabályok
 - Válassz egy népének-kíséretet.
 - Válassz néhány variációs lehetőséget az eddig említettek közül.
 - Alkalmazz egyre több ilyen a kíséretre, egyszerre mindig csak egyet.
- Variációk
 - Ha a liturgiában kevés idő van, a népéneknek csak az első (vagy első kettő) és utolsó sorát vedd.
- Példák

(SZVU 114)

The musical score is written for organ and is divided into two systems. The first system contains three main sections: 'Kivágás' (Cuts), 'Felrakás' (Building up), and 'Figuráció' (Figuration). The second system contains several smaller sections: 'Diszítés' (Discretion), 'átmenő hang' (Transition note), 'váltóhang' (Change of sound), 'tr' (trill), 'előlegzés' (Preparation), 'akkordhang' (Chord sound), 'késleltetés' (Delay), and 'Coda'. The score includes various musical notations such as notes, rests, and ornaments.

SZVU 222

Kivágás

Echo

Lüktetés megváltoztatása

ritmusvariáns

pikárdiai terc

The musical score is written for piano and consists of three systems. The first system begins with a 'Kivágás' (Cut) section, marked with a forte (ff) dynamic. This is followed by an 'Echo' section, also marked with ff, which includes a mezzo-forte (mf) section. The second system features a 'Lüktetés megváltoztatása' (Change of pulse) section, marked with ff, and includes a 'pikárdiai terc' (Picardy third) section. The third system is a 'ritmusvariáns' (Rhythm variation) section, marked with ff, and includes a mezzo-forte (mf) section. The score is written in 4/4 time and includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

Transzponálás, transzformálás

Minore-maggiore váltás

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy dúr vagy moll dallamot.
 - Ha dúrban van, mollban játszd el és fordítva.
- Ötletek
 - Karácsonyi énekek
 - In the Mood
 - Chopin: Gyászinduló
 - Beethoven: Holdfény-szonáta - 1. tétel
- Példák
 - [Oleg Berg](#)
 - [Mahler: 1. szimfónia - 3. tétel](#)
 - [Tales of Monkey Island - LeChuck's Theme](#)

Transzformálás másik skálahangra

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy dúr vagy moll dallamot.
 - Játszd el a hangsorának főbb hangjairól kezdve:
 - * V. fok
 - * IV. fok
 - * III. fok
 - * VI. fok
- Variációk
 - **Harmonizációs** gyakorlat birtokában harmonizáld meg mindegyik hangról kezdődő változatot.
- Példa: Liszt: *Ad nos, ad salutarem undam*

Transzformálás másik hangsorba

- Hangszerelés
 - énekhang vagy bármilyen hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy dúr vagy moll dallamot.
 - Játssz el egy minél egzotikusabb hangsorban.
- Ötletek
 - modális skálák
 - modellskálák
 - bő szekundos skálák
- Példa: Boci, boci, tarka - cigányskála

Ritornell kamarában

- Hangszerelés
 - egy vagy több tetszőleges hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy rövid (4 vagy 8 ütemes) témát.
 - Játszd el, majd partnered egy átvezető résszel moduláljon egy új hangnembe, ezután Te pedig abban a hangnemben játszd a témát, amibe az átvezetés eljutott.
 - Ezt folytassátok párszor, az utolsó témára pedig jussatok vissza az eredeti hangnembe.
- Variációk
 - A hangnemtervet megbeszélhetitek előre, vagy hallás után lekövetetheted.
 - Az átvezetések hosszát megbeszélhetitek előre, vagy erős zárlattal tegye őket egyértelművé a partnered.
- Példák
 - Vivaldi: A négy évszak - Ősz - 1. tétel
 - Sietze de Vries: Concerto di signor Vriescobaldi

Stílusjegyek felismerése és alkalmazása

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Előfeltétel
 - **Harmonizáció**
 - **Stílusok**
- Szabályok
 - Válassz egy népszerű témát, mely elég rugalmasan feldolgozható (pl. gyerekdal vagy népdal).
 - Válassz egy zenei stílust vagy egy zeneszerzőt.
 - Válaszd ki egy népszerű művét, tanuld meg kívülről, majd játszd el a témát úgy, hogy ennek a műnek a legjellemzőbb vonásait (karakter, felrakás, figuráció) alkalmazod rá.
- Ötletek
 - Beethoven: Holdfény-szonáta - 1. tétel + Happy Birthday
 - Schubert: Ave Maria + Boci, boci, tarka
 - Bach: BWV 564 - Adagio + Kiskarácsony, nagykarácsony
- Variációk
 - Blattold végig a szerző minél több művét, írd össze minél több stílusjegyet, és variáld úgy a témát, hogy ezeket a stílusjegyeket jól felismerhetően alkalmazod rá.
- Példák
 - [Richard Grayson](#)
 - [Harmath Dénes](#)

Saját anyag

Előfeltétel:

- **Dallam**
- **Variáció**

Eljutottál oda, hogy olyan zenei anyagot rögtönözz, melynek minden paraméterét Te határozod meg. Ez nem azt jelenti, hogy bármiféle támpont nélkül kéne a semmiből valami teljesen eredetit megalkotnod. Az alábbi módokon tudsz magadon segíteni:

- *Jegyezz le* magadnak annyi információt, amennyiből valós időben már teljes zenei gondolatokat tudsz játszani. Ha egyelőre úgy érzed magad biztonságban, hogy szinte hangról hangra lekottázod, amit játszani fogsz, nyugodtan tegyél így. Sok gyakorlással szép fokozatosan eljuthatsz oda, hogy teljes tételeket tudj rögtönözni mindössze pár grafikus szimbólum és betű előzetes lejegyzése alapján. Ugyanakkor tapasztaltabb improvizátorként sem érdemes megspórolni a jegyzeteket, hogy minél kevesebb dolgot kelljen a fejedben tartani.
- Sokszor nem végtelen sok lehetőség közül kell választanod, hanem *véges számú* jól bevált séma közül. Az, hogy ezek jól beváltak, nem azt jelenti, hogy sablonosak lennének, épp ellenkezőleg: ezekkel még jobban meg tudod szólítani a közönséget, hiszen kedvenc szerzőiktől már hallották ezeket a megoldásokat, és így ismerősként fogják üdvözölni őket.

Most pedig fokozatosan, építőelemenként felépítünk zenei struktúrákat, mintha épületek lennének. A gyakorlatok végrehajtása során mindig az alábbi lépéseket kövesd:

- Először írd fel a kompozíció harmóniai és formai vázát. Végy egy akkordsort, 1 ütemben 1 vagy legfeljebb 2 akkordot véve. Írd le vázlatos lejegyzésmóddal (fokszámok vagy kottázott/szolmizált számozott basszus), és játszd le, mintha continuóznál – nem kell a négyszólamú szerkesztés szabályaival törődni. (A formai vázról később esik szó.) Épületed ezennel szerkezetkész: szilárd alappal és stabil struktúrával rendelkezik.
- Adj hozzá karaktert. Végy egy tánc-tételt, mely meghatározza a metrumot és a jellemző ritmusképletet; válassz egy figurációt, és alkalmazd (ld. **Variáció**). Így kifestetted és berendezted az épületedet, már el tudja látni funkcióját, de még kissé sivár.
- Adj hozzá dallamot (ld. **Dallam**). A harmóniák expresszivitását növelheted késleltetések bevezetésével. Épületed most már ki van díszítve képekkel, növényekkel stb.

Összefoglalva:

Zene	Architektúra
struktúra (akkordsor, <i>lassú harmóniaritmus</i>)	szerkezet
karakter (lücketés, ritmusképlet, figuráció, szünetek)	kifestés, berendezés
dallam (motívumok, késleltetések)	díszítés

A folyamatra példákat a **Téma** c. alfejezetben találsz.

2 Gyakorlatok

Frázis

A zene időbeli alapegysége a frázis (mint azt a népdaloknál már láttuk). Hossza lehet alapvetően:

- 2 akkord: ld. **akkordinga**
- 4 vagy 8 akkord: ld. az alábbi gyakorlatok

Tipikus tematikus akkordsorok

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy akkordsort az alábbi gyakran előforduló típusok közül:
 - * teljes zárlat: I-IV-V-I
 - * félzárlat: I-VI-IV-V
 - * ereszkedő: I-V⁶-IV⁶-V
 - * emelkedő: I-VII⁶-I⁶-V
 - Variáld úgy, hogy néhol **beszúrsz** akkordokat, vagy bizonyos akkordokat hasonló funkciójakkal helyettesítesz (pl. IV. fok helyett váltódomináns).

Saját akkordsor

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Alkoss 4, majd később 8 akkordból álló akkordsorokat. Az első akkord I., az utolsó I. vagy V. fok legyen.
 - * Elsősorban a főhármasokat alkalmazd:
 - I
 - V
 - IV
 - * Másodsorban a mellékharmonikusokat:
 - II
 - III
 - VI
 - VII (alaphelyzetben csak négyeshangzatként vagy tá/szó basszussal)
 - * Fokozatosan vezess be fordításokat.
 - * Végül alterációkkal színezd az akkordokat.

Szekvencia

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy szekvenciát:
 - * autentikus: l-r-s-d-f-t⁷-m[#]-l
 - hosszabb forma: d-r-s-d-f-t⁷-m-l-r-s-d-f-s⁴-s³-d
 - * plagális-autentikus: d-s-l-m-f-d-s-d
 - hosszabb forma: d-s-l-m-f-d-r-l-ta-f-s-r-m-t⁶-d
 - * autentikus-plagális: d-f-r^(#)-s-m^(#)-l-f-d
 - hosszabb forma: d-f-r^(#)-s-m^(#)-l-f-ta-s-d-l^(#)-r-t[#]-m-d
 - * plagális: d-s-r-l-m-f-s-d
 - Játszd kívülről.
- Variációk
 - Fordításokban is játszd az akkordokat, például:
 - * autentikus:
 - l⁷-r⁷...
 - l-f⁵ 6...
 - d-d²-t⁵ 6...
 - d-r⁷-r³ 4...
 - * plagális-autentikus: d-t⁶-l-s⁶...
 - * autentikus-plagális: m⁶-f-fi⁶...
 - * plagális: d-m⁶-s-t⁶...

- Válassz egy motívumot, amely akkordonként váltakozzon a szólamok között:

- * szoprán-basszus
- * szoprán-alt (háromszólamú felrakásban)
 - Díszítsd a basszust.

Téma

Egyszerű téma

Egy rövid téma 2-4 frázisból áll. Egy frázis lehet:

- arzis/kérdés/félzárlat (jelölése: ?)
- tézis/felelet/teljes zárlat (jelölése: !)

A rögtönzés előtt tervezd meg a téma formáját betűjelekkel. Tipikus formák:

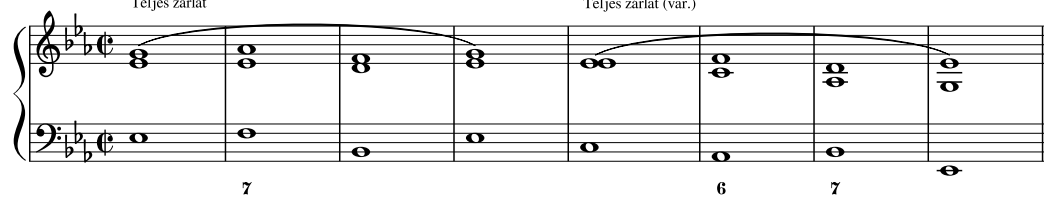
2 Gyakorlatok

- kéttagú forma: A B

Struktúra:
A
Teljes zárlat

B
Teljes zárlat (var.)

Gryllus Vilmos nyomán

Karakter:

Dallam:

- periódus: A? A_v!

Struktúra:
A?
Emelkedő

A_v!

6# 6/5 4 7 6/4 6#/4 3 6# 6/5 4 7 6/4 #

Karakter:

Dallam:

2 Gyakorlatok

– kontrasztáló periódus: a b? a c!

Struktúra:

a Inga b? Félzárlat a c! Teljes zárlat

6 4 3 6

Karakter:

Dallam:

- zenei mondat: a a_v B

Struktúra:

a Inga a_v B Teljes zárlat

q q 6 q

Karakter:

Dallam:

tr

Moduláló téma

Előfeltétel: **Ritornell kamarában**

Egy bonyolultabb téma 4-5 frázisból áll, melyek között van az alaphangnemtől eltérő. Tipikus hangnemek az alaphangnemhez képest:

- +/-1 kvint
- párhuzamos
- minore/maggiore
- tercrokon

A formatervet bővítsd ki a hangnemtervvel. Tipikus formák:

- kvintváltós négytagú forma: A A⁵ B? C!

Struktúra: A A⁵ B? C! Sietze de Vries nyomán

Inga Szekvencia Teljes zárlat

F: 0 C: +1 F: 0 7 7 7 6 6 6 6 7 4

Karakter:

Dallam:

2 Gyakorlatok

- kvintváltós népdalforma: $A \ A^5 \ A^5_v \ A / A \ A^5 \ b \ b_v \ A$

Struktúra:

A Inga A₅ b Szekvencia b_v A

g-dór b # 6

Karakter:

Dallam:

• négytagú forma: A B C D

Struktúra:

A Teljes zárlat **B** Teljes zárlat (gyenge) **C** Teljes zárlat **D** Teljes zárlat

D: 0 A: 4# 6 6# e: -1 par. 6 # D: 6 0 5

Karakter:

Dallam:

2 Gyakorlatok

- szűkített háromtagú forma: A A_v B A_v

Wolfgang Amadeus Mozart: A-dúr klarinétös (K581) - 3. tétel

Struktúra:
A Kontrasztáló periódus

A_v

B

6 6 6 6

7 7 7 6 6

Karakter:

Dallam:

tr

tr

imitáció

Bővítés

Amikor már stabilan érzed, hogyan kell szimmetrikus (tehát pl. 2-szer vagy 4-szer 4 ütemes) zenei struktúrákat létrehozni, külső vagy belső bővítést alkalmazhatsz, ami plusz 1 vagy 2 frázis beszúrását jelenti (leggyakrabban periódusba). Ez jól alkalmazható arra, hogy plusz feszültségként később jussunk el a várva várt zárlatig, valamint hogy apró szabálytalansággal tegyük kevésbé kiszámíthatóvá a formát.

Először mindig játszd el a bővítés nélküli, szimmetrikus témát, majd pedig a bővített változatot.

Tipikus bővítési technikák:

- belső
 - motívum megismétlése
 - szekvencia folytatása
- külső
 - echo
 - álzárlat + coda

Példák:

- Mozart: 1. szonáta (K279) - 3. tétel
- Mozart: F-dúr Allegro (K15a)

Moduláció szekvenciával

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz két hangnemet max. 4 kvint távolságra.
 - A kvintkörön lefelé:
 - * Játssz úgy az autentikus szekvenciát, hogy minden akkord dominánsseptim legyen, amíg a kvintkörön süllyedve el nem jutsz az új hangnem V. fokához.
 - A kvintkörön felfelé:
 - * A kiindulási hangnemben kezd el az autentikus vagy az autentikus-plagális szekvenciát, és amikor az új hangnem V. fokának megfelelő basszushang jön, azt az akkordot alterálva játszd.
 - Végül játssz a záró hangnemben egy I-IV-V-I zárlatot.
- Példák

-3 kvint:

e: 7 7 7# 7b B: 7 4 3

+1 kvint:

F: 7 7 7 7 a: 7 4 3#

Reális szekvencia

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy akkordkapcsolatot és egy hangközt.
 - Képezz belőle reális szekvenciát a választott hangközönként lépkedve, amíg vissza nem érsz a kiindulási hangmagassághoz.
- Példa: V⁶-I kis tercenként felfelé

Tétel

Egy teljes zenei tétel több, egymással kontrasztáló témából áll, melyek közül egy vagy több *visszatér*. Ezenkívül átvezető zenei anyagokat is tartalmazhat (ez lehet például **moduláló szekvencia**). Minél több tulajdonsága különbözik a témáknak (a metrumot és tempót kivéve), annál jobb – ezeket a tulajdonságokat is írd le az egyes témákhoz.

Variációs forma

- **Téma**
- **1. variáció**
- **2. variáció**
- stb.

Tipikus technika: **Minore-maggiore váltás**

Triósforma

- **Főrészt**
- **Középrész**
- **Főrészt**

Tipikus műfaj: menüett

Könnyűzenei forma

- **Verse**
- **Refrén**
- **Verse**
- **Refrén**
- **Refrén** (félhanggal feljebb)

Rondóforma

- **Rondótéma**
- **1. epizód**
- **Rondótéma**
- **2. epizód**
- **Rondótéma**
- **(3. epizód**
- **Rondótéma)**

Tipikus műfaj: gavotte

Nyitányforma

- Lassú rész
- Gyors rész
- Lassú rész
- (Gyors rész
- Lassú rész)

Tipikus műfaj: ouverture

Ritornell

- Ritornell
- 1. közjáték
- Ritornell +1
- 2. közjáték
- Ritornell parallel
- 3. közjáték
- Ritornell

A ritornell jöhet más hangnemekben, ill. visszatérhet csak egy frázisa.

Tipikus műfaj: concerto

Fantázia

- Téma
- Téma +1
- Szekvencia
- V. fokú orgonapont
- Zárlat
- Coda: Téma I. fokú orgonapont fölött -1

Tipikus műfaj: prelúdium

Nagy kéttagú forma

- 1. rész
 - Téma
 - Szekvencia
 - Zárlat +1
- 2. rész
 - Téma +1
 - Téma -1 parallel

2 Gyakorlatok

- (Szekvencia)
- Zárlat

Tipikus műfaj: bármilyen barokk táncjáték

Hídforma

- A
- B
- C
- B
- A

Tipikus stílus: XX. század

Szonátaforma

- Expozíció
 - Főtéma
 - Átvezetés, moduláció +1-be
 - Melléktéma +1
 - Zárlat +1
- Feldolgozás
 - Témák, motívumok transzponálva, transzformálva
- Repríz
 - Főtéma
 - (Átvezetés)
 - Melléktéma
 - Zárlat

Lépések:

- Először csak az expozíciót gyakorold.
- Ezután játszd az expozíciót és a reprízt egymás után, először úgy, hogy az átvezető rész teljesen elmarad.
- Készíts egy olyan változatot az átvezető részből, mely az alaphangnemben marad. Játszd el az átvezető rész kétféle verzióját egymás után, tudatosítva a különbséget.
- Játszd az expozíciót és a reprízt egymás után a kétféle átvezető résszel.
- Tervezd meg a már megismert módon és játszd el a feldolgozási részt.
- Játszd el a teljes szonátát.

Fúga

Előfeltétel:

- Harmonizáció
- Felrakás

A fúga alapja a harmonizáció: mindig a fúgatéma megharmonizálása kell, hogy a szemed előtt lebegjen.

A fúgának nincs meghatározott formája, de egy tipikus formaterv a következő:

- Expozíció
 - Téma
 - Téma +1
 - (Szekvencia)
 - Téma
 - Téma +1 / Szekvencia
 - Zárlat +1
- Feldolgozás
 - Témák különböző hangnemekben, váltakozva szekvenciákkal
- (Fokozás
 - Augmentálás / Stretto
 - Zárlat)

Kezdetben érdemes alla breve metrumú, szinkopált karaktert választani.

Expozíció és feldolgozás

Fúgatéma és tematikus részek

- Alkoss egy témát a fejezetben megismert folyamathoz hasonlóan:
 - Harmóniamenet
 - Dallam: ez lesz a fúgatéma
 - Basszusdísztítés: ez lesz a kontraszsubjektum
- Harmonizáld meg a fúgátémát basszusként is.
- Gyakorold a témát a +1 kvintes és egyéb hangnemekben, különböző felrakásokban, csökkenő szólamszámmal. Két szólamban is ügyelj arra, hogy egy basso continuo-szekció és egy dallamhangszer együtteseként fogd fel a két szólamot.

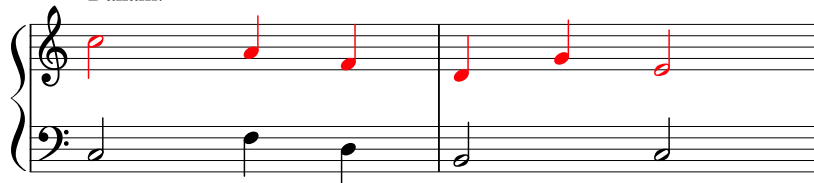
2 Gyakorlatok

Harmóniamenet:

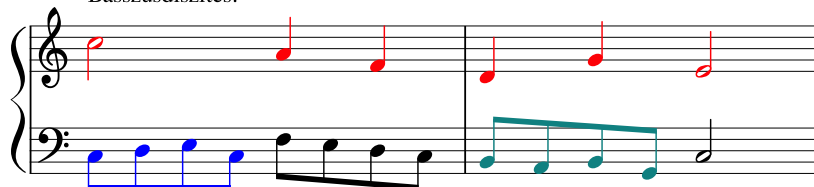

6

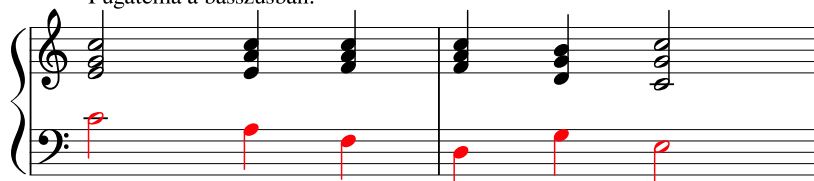
Dallam:

Basszusdíszítés:

Fúgatéma a basszusban:

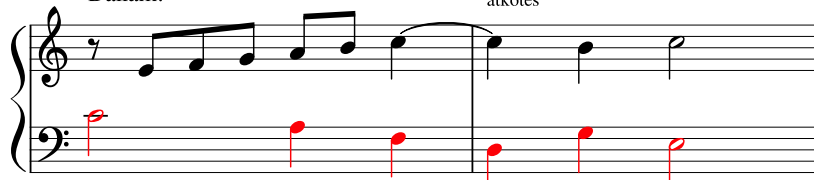

(7)

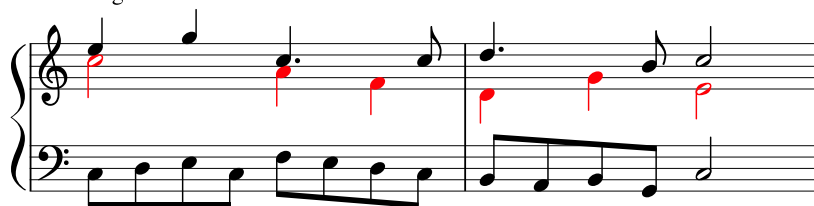
6

Dallam:

átkötés

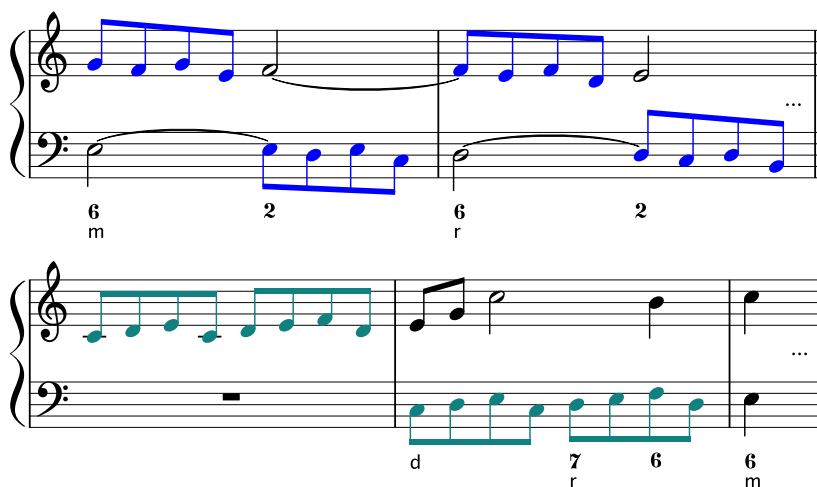

Fúgatéma az altban:

Közjátékok

Gyakorolj imitációs szekvenciákat, illetve felelgetős imitációkat a fúgatéma és a kontraszobjektum motívumaiból.

Teljes fuga

- Külön-külön az expozícióra és feldolgozásra:
 - Tervezd meg a rész felépítését, felírva az alábbi jellemzőket:
 - * Témabelépések: hangnem, témát tartalmazó szólam
 - * Közjátékok: kezdő, záró hangnem
 - Játssz el az adott részt.
- Játssz el a teljes fúgát.

Fokozás

Augmentálás

Harmonizáld meg a fúgatémát 1 hang 2 akkord harmóniaritmussal.

Stretto

A stretto (tématorlasztás) technikája feszegeti az improvizáció kereteit, de egy egyszerű trükkel megvalósítható: a fúgatémát úgy építsd fel, hogy 2 (vagy 4) ugyanolyan harmóniamenetű, de eltérő ritmikájú frázisból álljon. Így a fúgatéma részfrázisai egymással egyszerre játszva is jól szólnak. Gyakorold az így kialakított téma torlasztását először 2 szólamban, majd hozzájátszva a basszust.

Harmonizáció

Előfeltétel: **Dallam**

A harmonizáció az egyik legösszetettebb zenei tevékenység, hiszen egy dallamhoz kell megtalálni a hozzá illő harmóniákat úgy, hogy azok egymás után is szervesen kapcsolódjanak. Nagyon fontos, hogy a dallamimprovizáció már készség szinten menjen, hogy elegendő élménnyel rendelkezzen a dallam és harmónia egymáshoz illesztéséről.

Basszusharmonizáció

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy dallamot.
 - A dallam mint basszus fölé játssz harmóniákat (főleg ütésekre). A leggyakoribb akkordok (bonyolultság szerint növekvő sorrendben):
 - * alap
 - * 6
 - * 4-3 késleltetés
 - * 7-6 késleltetés
 - * 2 (késleltetés vagy átmenő)

- Variációk
 - A szoprán szólamban játssz szép, dallamos ellenszólamot egy adott karakter szerint.

Zsoltártónus-harmonizáció

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy **római zsoltártónust**.
 - Harmonizáld meg konszonanciákkal egyre több hangját (a többi hangra maradhat az akkord tartva) az alábbi kottapélda szerinti sorrendben.

2. tónus

1. lépés 2. lépés 4. lépés 3. lépés 5. lépés 1. lépés

- Variációk
 - Később neomodális alterációkat (pl. mollbeli, félszűk, akusztikus akkordok) is bevezethetsz.
 - Válassz egy zsoltárszöveget, amit a tónusra alkalmazol, és úgy harmonizáld meg, hogy a harmóniák, dallamvonalak minél inkább kifejezzék a szöveget.

Mixtúra

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy dallamot és egy akkordot.
 - A dallam alá vagy fölé játszd mixtúraszerűen az akkordot tonálisan (a dallam hangsora szerint) vagy reálisan.
- Példa

1 ütem 1 akkord

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy dallamot, melynek harmóniaritmusa egy vagy fél ütem akkordonként.
 - Harmonizáld meg főhármasokkal az alapján, hogy milyen akkordhangokat jár körbe egy-egy ütemnyi dallam. Ügyelj az esetleges díszítőhangokra, melyek akár súlyosak is lehetnek.
- Ötletek
 - Happy Birthday
 - Boci, boci, tarka
 - Pál, Kata, Péter
 - Kis kece lányom
 - Csipkefa bimbója
 - Kiskarácsony, nagykarácsony

1 hang 1 akkord

Dallamtöredék

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válasszatok egy hangnemet.
 - Partnered játsszon 2 hangos teljes zárlatokat a választott hangnemben, Te pedig ismételd meg őket megharmonizálva (1-1 akkordkapcsolattal).
 - Ezután jöjjenek 2 hangos dallamtöredékek, melyek nem feltétlenül zárlatok.
 - Növeljétek a dallamtöredékek hosszát hasonló rendszerben:
 - * 3 hangos zárlat
 - * 3 hang
 - * 4 hangos zárlat
 - * 4 hang

- Példa

2 hang, zárlat: 2 hang: 3 hang, zárlat: 3 hang: 4 hang, zárlat: 4 hang:

Korál

- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Válassz egy koráldallamot.
 - Írd le előre minden korálsorról, hogy milyen hangnemben kezdődik és végződik, valamint hogy milyen zárlattal.
 - Korálsoronként játszd el először a dallamot, majd megharmonizálva.
- Ötletek
 - A Bach által feldolgozott koráldallamok itt vannak különböző szempontok, pl. nehézség szerint csoportosítva: [Koráldallamok jellemzői](#)
- Példa

1 hang 2 akkord

- Előfeltétel
 - Korálharmonizálás
 - Akkordbeszúrás
 - Szekvencia
- Hangszerelés
 - akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Harmonizálj meg egy korált egy hangra egy akkordot véve.
 - Szúrj be akkordokat, hogy minden hangra 2 akkord essen. Alkalmazd gyakran az alábbi technikákat, melyekkel elérhető, hogy a basszus dupla olyan gyorsan mozogjon, mint a dallam, a foksám változása nélkül:
 - * alap-szext
 - * átmenő szekund
 - * basszuskésleltetés
 - * kromatikus basszus
 - * késleltetés, basszusban oktávugrás
 - Ahol a dallam skálában mozog, ott javasolt szekvenciával megharmonizálni.
 - * lefelé:
 - autentikus
 - plagális-autentikus
 - * felfelé:
 - autentikus-plagális
 - plagális
- Példa

The image shows two musical staves. The top staff is a vocal melody in G major (one sharp) and 4/4 time. The bottom staff is a piano accompaniment. The piano part uses various techniques to provide harmonic support, including arpeggios and chromatic bass lines. Fingerings are indicated by numbers 1-5 below the notes.

Változó harmóniaritmus

Amikor a harmonizáció egyenletes harmóniaritmussal biztosan megy, ritkítsd a harmóniaritmust, ahol felismered, hogy a dallam több hangig egy akkordot jár körbe; vagy sűrítsd, ahol jónak látod (pl. a dallam megáll). A cél, hogy minél dallamosabb basszust kapj.

Példák: [Bach: Négyszólamú korálfeldolgozások](#)

Ellenszólam

- Hangszerelés
 - egy vagy több akkordikus hangszer
- Szabályok
 - Partnereddel játsszatok el egy korálharmonizációt lassú értékekben, a harmóniáknak megfelelő szép, dallamos ellenszólammal, a következő felrakásokban:
 - * Partnered: harmóniák + koráldallam, Te: ellenszólam
 - * Partnered: harmóniák, Te: koráldallam + ellenszólam
 - * Partnered: koráldallam, Te: harmóniák + ellenszólam
 - * Te: harmóniák + koráldallam + ellenszólam
- Példák
 - Bach: Wachet auf BWV 645
 - [Sietze de Vries: Sagt an, wer ist doch diese](#)

Közjátékos korálelőjáték

- Előfeltétel
 - Ritornell
- Hangszerelés
 - orgona
- Szabályok
 - Válassz egy népénekdallamot, egy karaktert, felrakást és figurációt, valamint határozd meg, hogy mi lesz a korál harmóniaritmusa.
 - Találj ki egy közjátékot, mely ritornello-szerűen a dallamsorok között fog különböző hangnemekben megjelenni, és írd le a harmóniai vázát.
 - Írd fel a formai és hangnemtervet, vagyis hogy a ritornellók és korálsorok hogyan következnek egymás után, valamint milyen hangnemben kezdődnek és végződnek.
 - A korálsorokra saját harmonizációt véve játszd el a korálelőjátékot.
- Példa: Harmath Dénes: Mint a szép híves patakra - Händel-nyitány

Formarész	Kezdő hangnem	Záró hangnem
Ritornello	F:	C:
I. korálsor	F:	
II.	F:	
R.	B:	
I.	F:	
II.	F:	d:
R.	d:	
III.	a:	d: félzárlat
Szekvencia	d:	a:
IV.	a:	g:
R.	C:	
V.	F:	d: félzárlat
VI.	d:	F:
Coda: R.	B:	F:

3 Stílusok

Az alábbiakban címszavakban összegyűjtöttem a különböző zenetörténeti korszakok, szerzők főbb stílusjegyeit. Ezek a listák csak emlékeztetésre, illetve inspirálásra szolgálnak; a Te feladatod ezekre a jelenségekre példákat gyűjteni és gyakorolni őket.

Reneszánsz

Zenei nyelv

- modális skálák
- akkordok
 - alap- vagy szextakkordok
 - leszállított VII
- plagális kapcsolatok
- tétel végén plagális zárlat
- imitációs és homofón szakaszok váltakozása

Motívumok

The image displays two musical staves with various motifs labeled above them. The first staff, in 4/4 time, shows a 'Zárlati formula' (Closing formula) in the first measure, followed by a 'Cambiata' (Change) in the second measure, an 'Imitáció' (Imitation) in the third measure, and another 'Zárlati formula' in the fourth measure. The second staff, in 3/2 time, shows a 'Gagliarde hemiola' (Gagliarda hemiola) in the first measure, a 'Repetíciós-felelgetős' (Repetition-response) in the second measure, and a 'Coda' in the third measure.

Műfajok

- canzona
- toccata/ricercar/prelúdium

Táncok

The image displays a single musical staff with four dance pieces labeled above them. The first is 'Pavane Adagio' in 4/4 time. The second is 'Gagliarde/Tourdion Allegro' in 6/4 time. The third is 'Forlane/Trezza Allegro' in 12/8 time. The fourth is 'Branle Allegro' in 4/4 time.

Barokk

Zenei nyelv

- plagális hangnemterv
- melodikus figuráció
- motivikus imitáció
- virtuális kétszólamúság
- kromatika
- akkordok
 - négyes-, ötöshangzatok
 - $\Pi^{5\ 6}$
 - nápolyi szext
 - szűk szeptimek

Motívumok

Daktilus + inga

Alberti + felelgetős szekvencia

Nyolcad szextek + zárlat

Trió - komplementer

Trió - komplementer

Duó

Duó

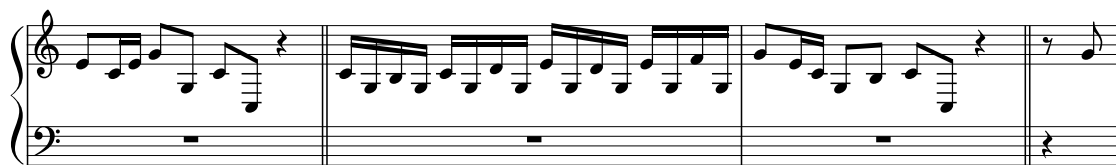
Fúga

Fúga

repetálás

virtuális kétszólamúság

3 Stílusok

Műfajok

- szvit
- concerto
- orgona:
 - korárelőjáték
 - korálpartita
 - prelúdium/toccata/fantázia és fuga
 - elevációs toccata
 - passacaglia/chaconne
 - francia barokk szvit

Táncok

The image displays a sequence of musical notation for a Baroque suite, organized into four rows. Each row contains three dance movements with their respective tempo markings and time signatures. The notation includes clefs, key signatures, and various rhythmic values.

- Row 1:**
 - Ouverture Maestoso (Common time, C major)
 - Vivace (3/4 time, C major)
 - Allemande Moderato (Common time, C major)
- Row 2:**
 - Courante Vivace (3/4 time, C major)
 - Sarabande Adagio (3/4 time, C major)
 - Gavotte Andante (Common time, C major)
- Row 3:**
 - Bourrée Allegro (Common time, C major)
 - Hornpipe Andante (3/4 time, C major)
 - Marche Allegro (Common time, C major)
- Row 4:**
 - Menuet/Amener Allegro (3/4 time, C major)
 - Gigue Presto (12/8 time, C major)
 - Chaconne Andante (3/4 time, C major)

Bécsi klasszika

Zenei nyelv

- Alberti-basszus
- repetíció
- unisono
- tercelés
- kontraszt
- akkordok
 - Π^6
 - $I^4 6$

Motívumok

Alberti

Melléktéma (magasabb regiszter)

The first musical example shows an Alberti bass pattern in the left hand of a grand staff, consisting of a continuous eighth-note sequence: C4-D4-E4-F4-G4-A4-B4-A4-G4-F4-E4-D4-C4. The right hand plays a side theme (Melléktéma) in a higher register, starting with a dotted half note C5, followed by eighth-note pairs D5-E5, F5-G5, and A5-B5, and ending with a quarter note C6.

Orgonapont

Unisono

The second musical example illustrates an organ point (Orgonapont) where the right hand plays a series of chords (C5, D5, E5, F5, G5, A5, B5, C6) over a steady eighth-note bass line. The third part shows a unisono (Unisono) passage where both hands play the same eighth-note melody in unison.

Műfajok

- szonáta
- variációsorozat

Táncok

Menuet
Allegro

Ländler
Allegro

The third musical example shows two dance pieces in 3/4 time. The first is a Minuet (Menuet) in Allegro tempo, featuring a simple eighth-note melody. The second is a Ländler in Allegro tempo, featuring a more rhythmic eighth-note pattern.

Romantika

Zenei nyelv

- harmonikus figuráció
- terctávolságú akkordkapcsolatok
- neomodális fordulatok
- tercrokonság
- akkordok
 - félszűk szeptimek
 - * $r^{5b\ 7}$
 - * $l^{5b\ 7}$ (→ szó-moll)
 - * fi^7 (→ mi-moll)
 - bő szextes
 - * $lu/f^{(5)}\ 6\sharp/3\ 4\ 6\sharp$
 - bő kvintes
 - * $d^{5\sharp}$
 - * $s^{5\sharp}$
 - mollbeli
 - V^7 6-5 késleltetéssel

Liszt

- dallam-basszus komplementer
- unisono
- recitativo
- motívumtranszformáció
- cantilena

Műfajok

- dal
- szimfonikus költemény
- orgona:
 - orgonaszonáta
 - orgonaszimfónia
 - toccata
 - korárelőjáték

3 Stílusok

Táncok

Polonéz
Giusto

Mazurka
Largo

Pastorale/Siciliano/Berceuse
Lento

Barcarola
Andante

Keringő
Allegro

Polka
Allegro

Századforduló és XX. század

Zenei nyelv

- aszimmetrikus metrumok
 - 7/8
 - 5/8
 - (3+3+2)/8
- akkordok
 - egészhangú
 - pentaton
 - alfa
 - kvártakkord
- reális mixtúrák
 - pl. pentaton dallam kvártakkordokkal
- motívumfeldolgozás
 - töredékek
 - egyre hosszabb kezdet

Debussy

- domináns terckvart-mixtúra
- egészhangú skála
- pentaton skála
- akusztikus skála
- reális szekvencia

Alain

- távoli dúr-moll akkordok egymás után

Messiaen

- modulusok
 - dúr/moll kvártszext-mixtúra kisterc lépésekkel, közben bármelyik hangja marad
- totális diatonikus akkordok
- palindrom ritmus

Bartók

- modellskálák

3 Stílusok

- alfa-akkordok
- bolgár ritmus

Kodály

- skálák
 - pentatónia
 - dallamos fríg
- akkordok
 - kvártszext-akkordok + orgonapont
 - domináns szeptim-mixtúrák
 - bő szextes akkordok/Kodály-domináns
 - codában $r^3 4 - l^\sharp$
 - tercrokonság
 - versszak végén alaphang = váltódomináns szeptimje
- figuráció
 - giusto népdalhoz szinkópás kíséret
- felrakás
 - rövid kánon-imitációk

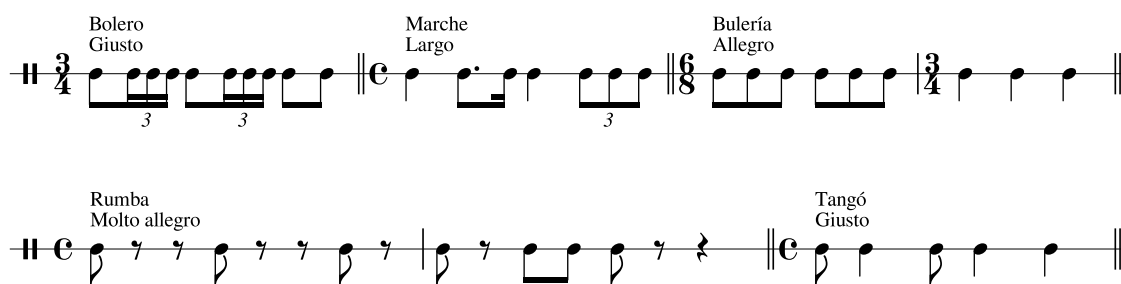
Eben

- ostinato
- bitonalitás
- 1:3-as modellskála
- kontrasztok
 - echo
 - jó vs. gonosz
 - sötét vs. világos
- idézetek
 - gregorián
 - korál
 - népdal

Műfajok

- népdalfeldolgozás
- orgona:
 - gregorián partita
 - scherzo
 - toccata
 - méditation

Táncok

4 Akkordsorok

Happy Birthday

Bass clef, 3/4 time signature. Notes: F, d, s, d, 6, f, 6, 3, d.

F: d s 7_s d 6_m f 6₄ 3_s d

Pachelbel: Canon

Bass clef, C major, common time. Notes: D, d, s, l, m, f, d, f, s.

D: d s l m f d f s

Bach: Goldberg-variációk

Bass clef, G major, 3/4 time signature. Notes: G, d, 6, t, 6#, s, 6, 6, f, s, d.

G: d 6_t 6_# s 6_m 6_f s d

La Folia

Bass clef, 3/4 time signature. Notes: a, l, #, m, l, s, d, s, l, r, #, m, l, r, #, m, l.

a: l #_m l s d s l r #_m l r #_m l

Vavilov (attr. Caccini): Ave Maria / Autentikus szekvencia

Bass clef, common time. Notes: g, l, 7, r, 7, s, 7, d, 7, f, 7, t, 7, 5#, #, m, 6, #, l.

g: l 7_r 7_s 7_d 7_f 7_t 7_{5#} #_m 6_# l

Paganini: 24. caprice

Bass clef, common time. Notes: a, l, #, m, l, #, m, l, #, m, l, #, m, l, r, s, d, 6, 6, 6#, #, l.

a: l #_m l #_m l #_m l #_m l r s d 6_r 6_d 6_# #_m l

Passamezzo moderno

Bass clef, 6/8 time signature. Notes: C, d, f, d, s, d, ta, d, f, 4, 3, d.

C: d f d s d ta d f 4_s 3_s d

Greensleeves / Romanesca / Passamezzo antico

Bass clef, 6/8 time signature. Notes: a, l, s, l, #, m, l, s, l, #, m, l, d, s, l, #, m, d, s, l, #, m, l.

a: l s l #_m l s l #_m l d s l #_m d s l #_m l

Purcell: The Fairy Queen - Chaconne

Bass clef, 3/4 time signature. Notes: C, d, s, r, l, 6, f, s, 7, 6#, s, f, 6, 3, d.

C: d s r l 6_m f s 7_l 6_# s f 6_s 3_s d

Blues-kör (12 ütemes)

Swing

Bass clef, common time. Notes: C, 9, 7b, 6, d, 9, 7b, 6, f, 9, 7b, 6, d, 9, 7, s, 9, 7b, 6, f, 9, 7b, 6, d, 10b, 7, 6b, s, 9, 7b, 6, d, 10b, 7, 6b, s, 11#, 7, 9, 7b, 6, d.

C: 9_{7b} 6_d 9_{7b} 6_f 9_{7b} 6_d 9₇ s 9_{7b} 6_f 9_{7b} 6_d 10_b 7_{6b} s 9_{7b} 6_d 10_b 7_{6b} s 11_# 7₉ 7_b 6_d

5 Ajánlott irodalom

Felvételek

- [Richard Grayson improvizációi](#)
- [Sietze de Vries improvizációi](#)
 - [genfi zsoltárookra](#)
 - [korálokra és egyéb témákra](#)
 - [megadott téma nélkül](#)
- [Harmath Dénes improvizációi](#)
 - [korálokra](#)
 - [kivonulási énekekre](#)
 - [áldozási énekekre](#)
 - [miseénekekre](#)

Könyvek

- [Apagyi Mária: ZongorÁlom](#)
- [Callahan, Michael: Teaching Baroque Counterpoint Through Improvisation: An Introductory Curriculum in Stylistic Fluency](#)
- [Gonda János: A rögtönzés világa](#)
- [Grayson, Richard: Improvising at the Keyboard](#)

Honlapok

- [John Mortensen](#)
- [Organ Improvisation](#)

6 Függelék

Licenc

Ez a Mű a [Creative Commons Nevezd meg! 4.0 Nemzetközi Licenc](#) feltételeinek megfelelően felhasználható.

Online elérhetőség

A könyv legfrissebb verziója online elérhető a következő formátumokban:

- [HTML](#)
- [PDF](#)